

стратегий. Мы исходили из того, что в англоязычной коммуникативной культуре имеются группы стратегий, позволяющие коммуникантам «соблюдать дистанцию, держа собеседника на расстоянии», в целях обеспечения комфортной атмосферы беседы.

Стратегии определялись с учетом таких факторов, как речевая ситуация и прагматическая цель общения, степень близости знакомства, социальный статус собеседников и др., и ориентированы на выполнение коммуникативного правила «Соблюдайте дистанцию, держите собеседника на расстоянии», что в целом можно представить следующим образом:

Макростратегии				
Маневрирования			Реагирования	
Стратегии			Стратегии	
Дистанцирования	Уклонения	Намека	Поддержки собеседника	Поддерживания контакта

Каждая из коммуникативных стратегий имеет в английском языке характерное лингвистическое оформление, отражая специфику социокультурного подхода к общению. Дальнейшей трудоемкой задачей являются отбор и классификация конкретного языкового материала, позволяющая не просто раскрыть механизмы действия речеповеденческих стратегий, но и практически использовать их для эффективной англоязычной коммуникации.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кузьменкова, Ю.Б. От традиций культуры к нормам речевого поведения британцев, американцев и россиян / Ю.Б.Кузьменкова. – М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2005. – 315 с.
2. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage/P. Brown, S. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 234 p.

БУРАЎ А.А.

Брэст, БрДУ імя А.С. Пушкіна (Беларусь)

ПРЫЁМ ГЕНЕРАЛІЗАЦЫІ Ў МАСТАЦКІМ ПЕРАКЛАДЗЕ (НА ПРЫКЛАДЗЕ РАМАНА Г. ГЕСЭ «ГУЛЬНЯ ШКЛЯНЫХ ПЕРЛАЎ»)

Перакладам называецца працэс і вынік стварэння на аснове зыходнага тэксту на адной мове раўнацэннага яму ў камунікатыўных адносінах тэксту на другой мове. Пры гэтым дасягаецца каму-

нікатыўная раўназначнасць, або эквівалентнасць тэкстаў: якасць новага тэксту дазваляе яму стаць у працэсе зносін носьбітаў розных моў паўнапраўнай замай арыгінала.

Пытанне аб тым, што такое эквівалентнасць перакладу, які змест укладваецца ў паняцце перакладчыцкай эквівалентнасці, заўсёды з'яўлялася і зараз з'яўляецца галоўнай праблемай як для тэорыі, так і для практыкі перакладу. Ад таго, як прадстаўляе сабе эквівалентнасць перакладу перакладчык, залежаць вынікі яго практычнай работы, якасць перакладу.

У наш час камунікатыўная эквівалентнасць новага тэксту ў дачыненні да арыгінала, як сцвярджае А.Ф. Архіпаў, забяспечваецца выкананнем трох асноўных патрабаванняў:

- тэкст перакладу павінен, па магчымасці, захавацьсэнсавы аб'ём арыгінала, таму недапушчальна адвольна прапускаць або дабаўляць інфармацыю, як і недапушчальна ўзмацняць менш істотную інфармацыю, бо тады больш значная страціць сваю вагу;

- тэкст перакладу павінен адпавядаць нормам мовы перакладу, бо іх парушэнне па меншай меры стварае перашкоды для ўспрымання інфармацыі, а часам вядзе і да яе скажэння;

- тэкст перакладу павінен быць супастаўляльны з арыгіналам па сваім аб'ёме, чым забяспечваецца падабенства стылістычнага ефекту з пункту погляду лаканічнасці ці разгорнутасці выкладу, а таксама дасягаецца сядноснасць затратаў часу на атрыманне тэкставай інфармацыі [1, с. 6].

Выкананне названых патрабаванняў да перакладу часта звязана з пераадоўваннем рознага роду аб'ектыўна існуючых цяжкасцей, абумоўленых адрозненнем сістэм зыходнай мовы і мовы перакладу, культурных фонаў носьбітаў дзвюх моў і іншых фактараў.

Стопрацэнтная перадача інфармацыі пры перакладзе практычна выключаецца. Размова можа ісці толькі аб той ці іншай ступені падабенства інфармацыі, якую можна дасягнуць пры гэтых умовах.

Ступень эквівалентнасці перакладу залежыць таксама і ад таго, наколькі ў ім аб'ектыўна захаваны нормы мовы перакладу. У гэтых адносінах крытэрыі ацэнкі перакладу на родную мову, натуральна, вышэйшыя, чым адпаведныя крытэрыі да перакладаў з роднай мовы на замежную.

Разам з тым, не павінна складвацца ўражанне, быццам аптымальная ступень эквівалентнасці пісьмовага перакладу на родную мову прадугледжвае толькі адзін варыянт – адзіна магчымы і абсалютна бездакорны. Аптымальна эквівалентны пераклад азначае толькі тое, што ў ім выявілася правільнае разуменне арыгінала і для яго адлюстравання на мове перакладу знойдзены такія сродкі, якія разам з іншымі, сінанімічнымі, выключаюцьсэнсавыя недакладнасці і скажэнні, а таксама нарматыўныя хібы: арфаграфічныя, пунктуацыйныя, лексіка-граматычныя і стылістычныя.

Ад перакладу звычайна чакаюць «дакладнасці». І не толькі ў прывычным разуменні гэтага паняцця, але і ў больш шырокім. Некаторыя навукоўцы, якія займаюцца пытаннямі перакладу, ставяць знак роўнасці паміж «дакладнасцю» і «эквівалентнасцю». Так, напрыклад, Ф.Кёнігс піша, што «імкненне да эквівалентнасці» ляжыць «у дэфініцыі тэрмінаў перакладанне/пераклад», пры гэтым пад эквівалентнасцю разумеецца «па магчымасці найбольш дакладная адпаведнасць зыходнага і канчатковага (выніковага) тэкстаў» [2, S. 27].

Тэрмін эквівалентнасць, аднак, належыць да мнагазначна інтэрпрытуемых паняццяў перакладазнаўства. Ён змяшчае розныя патрабаванні да ўсіх бакоў тэксту, найперш – патрабаванне «захоўвання функцыі» як зыходнага, так і канчатковага тэксту, і патрабаванне арыентацыі на «аднолькавае ўспрыманне» [3, S. 26].

У пэўным сэнсе паняцце «функцыя» разглядаецца як здольнасць тэксту выклікаць камунікатыўны эфект. Гэта як бы камунікатыўны эфект у патэнцыі – камунікатыўны эфект, запланаваны з улікам эвентуальнай рэакцыі атрымальніка тэксту. Такі падыход дае магчымасць у пэўнай ступені адыйсці ад індывідуальнай рэакцыі атрымальніка тэксту і ў большай ступені звярнуцца да таго, што паклаў у тэкст яго стваральнік. З гэтага пункту гледжання функцыю тэксту, функцыю асобных выказванняў, з якіх ён складаецца, мэтазгодна называць камунікатыўным заданнем.

Неадпаведнасці ў ладзе беларускай мовы і іншых моў, а таксама і імкненне дасягнуць найвышэйшай ступені эквівалентнасці нязменна выклікаюць неабходнасць у граматычных і лексічных трансфармацыях.

«Усе віды пераўтварэнняў, што ажыццяўляюцца ў працэсе перакладу, можна звесці да чатырох элементарных тыпаў, гэта:

- 1) перастаноўкі ў структуры сказаў і ў тэксце;
- 2) замены слоў, устойлівых выразаў, асобных сказаў;
- 3) дабаўленні ў тэксце на ўзроўні слоў, словазлучэнняў, сказаў;
- 4) пропуск у тэксце асобных лексічных і сінтаксічных адзінак.

Гэтыя чатыры тыпы перакладчыцкіх трансфармацый на практыцы «ў чыстым выглядзе» сустракаюцца зрэдку – звычайна яны спалучаюцца адзін з другім, прымаючы характар «комплексных трансфармацый» [4, с. 190-191].

Адным з відаў замен, найбольш часта ўжываемых перакладчыкамі, з'яўляецца генералізацыя, сутнасць якой звязана з заменай адзінкі першапачатковага тэксту з вузкім лексічным значэннем адзінкай мовы-перакладчыцы з больш шырокім значэннем. Прыведзем некалькі прыкладаў генералізацыі:

Je und je saß er mit ihm eine Stunde in einer der Übungskammern am Klavier und nahm Werke seiner Lieblingsmusiker mit ihm durch oder ein Musterbeispiel aus den alten Kompositionslehren [5, с. 65]. – У кожны прыезд ён гадзінамі праседжваў з Ёзэфам за інструментам,

разам з ім вывучай творы сваіх любімых кампазітараў або разбірай з старых падручнікаў кампазіцыі [6, с. 60]. У гэтым сказе пры перакладзе відавочна паянцце заменена родавым. Але пераклад з'яўляецца эквівалентным, бо з кантэксту мы ведаем, пра які інструмент ідзе гаворка. Увогуле «ўсе рашэнні пры перакладзе мастацкага тэксту прымаюцца з улікам вузкага кантэксту і шырокага кантэксту ўсяго твора» [7, с. 314].

Dankbar und leuchtend blickte Knecht ihn an. Er strahlte, aber er brachte kein Wort heraus [5, с. 48]. – Хлопчыкавы вочы **свяціліся** ўдзячнасцю, – ды і не толькі вочы, ён сам **свяціўся**, але не мог вымавіць ні слова [6, с. 45]. Нормы беларускай мовы дазваляюць перакласці сказ наступным чынам: *Ён сіяў...* Але каб дасягнуць большай вобразнасці, перакладчык замяняе дзеяслоў *strahlen* беларускім дзеясловам *свяціўся*. Пры гэтым адбываецца сінтаксічная перабудова сказа – просты сказ замяняецца складаным. Гэтыя замены абумоўлены стылістычнымі меркаваннямі.

Die Anekdote klingt glaubhaft, Knecht war ohne Zweifel stets ein guter Kommilitone und niemals liebedienerisch nach oben; daß aber jene Bestrafung wirklich in vier Jahren die einzige gewesen sei, ist doch recht wenig wahrscheinlich [5, с. 62]. – **Расказ гэты здаецца нам падобным на праўду: несумненна, Кнэхт заўсёды быў таварышаваты, ніколі не добрыўся перад вышэйшым, але што гэтае пакаранне было адзінае за ўсе чатыры гады, нешта не верыцца** [6, с. 57]. У гэтым выпадку нямецкі назоўнік *die Anekdote*, які мае вузейшае значэнне, заменены назоўнікам *расказ*, якое мае больш шырокае значэнне. Такая генералізацыя аумоўлена кантэкстам і называецца кантэкстуальнай.

Вось яшчэ адзін прыклад такой генералізацыі:

Ein Mitschüler soll später versichert haben, Knecht sei in den vier Eschholzer Jahren nur ein einziges Mal (durch Entzug des Wochenausfluge) bestraft worden, und zwar, weil er sich hartnäckig geweigert habe, den Namen eines Kameraden anzugeben, der etwas Verbotenes getan hatte [5, с. 61]. – **Адзін яго аднакласнік ужо многа пазней казаў, быццам за ўсе чатыры гады Кнэхта каралі ўсяго раз (яго пазбавілі права на суботні шпацыр) за тое, што ён упарта адмаўляўся назваць імя таварыша, які нешта там натварыў** [6, с. 57]. Нямецкі дзеяслоў *versichern* (упэўніць, заверыць) мае вузейшае значэнне, чым дзеяслоў *казаць*, на які ён заменены ў перакладзе. На аснове даных шырокага кантэксту мы разумеем, што ішла спрэчка. Такім чынам, такі пераклад гэтага сказа з'яўляецца эквівалентным, і гэтая замена не паўплывала на сэнс сказа.

Такім чынам, супастаўляючы мастацкі арыгінал і пераклад, неабходна ўлічваць ролю кантэксту і ў сувязі з ім ролю розных спосабаў лексіка-граматычных трансфармацый.

Для твораў мастацкай літаратуры дамінантай з’яўляецца не так камунікатыўная, як мастацка-эстэтычная ці паэтычная функцыя. Тут важна не толькі перадаць змест, але і выразіць яго раўназначнымі арыгіналу мастацкімі сродкамі іншай мовы з мэтай, каб пераклад мог аказаць на чытача тое самае мастацка-эстэтычнае ўздзеянне, што і арыгінал.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Архипов, А.Ф. Самоучитель перевода с немецкого языка на русский / А.Ф. Архипов. – М. : Высшая школа, 1991. – 255 с.
2. Königs, F.G. Zentrale Begriffe aus der wissenschaftlichen Beschäftigung mit Übersetzen. Lebende Sprachen / F.G. Königs. – Bonn: Max Hueber Verlag, 1983. – 120 S.
3. Nord, C. Textanalyse und Übersetzen / C. Nord. – Heidelberg: Groos Verlag, 1995. – 284 S.
4. Бархударов, Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории переводов / Л.С. Бархударов. – М. : Межд. отношения, 1975. – 239 с.
5. Hesse, H. Glasperlenspiel / H. Hesse. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 1995. – 310 с.
6. Гесэ, Г. Гульня шкляных перлаў / Перакл. В. Сёмухі. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1992. – 342 с.
7. Алексеева, И.С. Письменный перевод / И.С. Алексеева. – СПб. : Союз, 2006. – 368 с.

БУШЕЙКО П.Н.

Барановичи, БарГУ (Беларусь)

ПРЕОДОЛЕНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНЫХ ЗАТРУДНЕНИЙ В ПРОЦЕССЕ МЕЖКУЛЬТУРНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРИ ОВЛАДЕНИИ КЛЮЧЕВЫМИ КОМПЕТЕНЦИЯМИ

В настоящее время наблюдается процесс взаимопроникновения и переплетения культур, связанный с ростом политико-экономических тенденций к сближению стран. Вместе с этим происходит расширение и интенсификация контактов между представителями различных культур. В связи с этим перед системой образования встает задача подготовки студентов к взаимодействию с представителями разных стран, с иными культурными и социальными традициями и иной языковой культурой.

Ориентиром пересмотра целей образования является целенаправленная педагогическая деятельность, направленная на овладение